

Cover Page

Universiteit Leiden

The handle <http://hdl.handle.net/1887/31556> holds various files of this Leiden University dissertation

Author: Slaman, Pieter

Title: Staat van de student : tweehonderd jaar politieke geschiedenis van studiefinanciering in Nederland

Issue Date: 2015-01-21

STAAT VAN DE STUDENT

Voor Loek en Marian Slaman-van Leeuwen

Staat van de student

Tweehonderd jaar politieke geschiedenis van studiefinanciering in Nederland

PROEFSCHRIFT

ter verkrijging van de graad van Doctor
aan de Universiteit Leiden,
op gezag van de Rector Magnificus prof. mr. C.J.J.M. Stolker,
volgens besluit van het College voor Promoties
te verdedigen op 21 januari 2015
te klokke 16.15 uur

door

Pieter Johan Slaman
geboren te Gouda
op 28 mei 1986

Promotiecommissie:

promotor: prof. dr. W. Otterspeer

copromotor: dr. A.J.J. in 't Groen MPA

overige leden: prof. dr. L.J. Dorsman (Universiteit Utrecht)

prof. dr. M.G.J. Duijvendak (Rijksuniversiteit Groningen)

prof. dr. H. te Velde

*Dit proefschrift kwam tot stand met steun van het Ministerie van Onderwijs,
Cultuur en Wetenschap.*

Pieter Slaman

Staat van de Student

*Tweehonderd jaar politieke geschiedenis van
studiefinanciering in Nederland*

Boom – Amsterdam

Dit boek maakt onderdeel uit van het onderzoeksproject ‘200 jaar studiefinanciering in het Koninkrijk der Nederlanden’, een samenwerkingsverband van de universiteiten van Leiden, Utrecht en Groningen en het Ministerie van Onderwijs, Cultuur & Wetenschap.

**Universiteit
Leiden**

**rijksuniversiteit
 groningen**

Universiteit Utrecht

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Afbeelding omslag: Studenten arriveren met spandoeken en rookbommen op het
Haagse Binnenhof, 28 september 1966.

(Jac. de Nijs. Nationaal Archief/ Collectie Anefo)

Omslagontwerp: Gert Jan Slagter, Groningen

Vormgeving binnenwerk: Peter Verwey, Heemstede

© 2014 Pieter Slaman

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

*No part of this book may be reproduced in any way whatsoever
without the written permission of the publisher.*

ISBN 9789089535757

NUR 680

www.uitgeverijboom.nl

Inhoud

<i>Inleiding</i>	7
HOOFDSTUK 1 <i>Staat van vorming, 1815-1829</i>	17
Standsonderwijs	17
De landsbeurzen van koning Willem I	19
De vorming van een modern onderwijzerskorps	32
Kerk en staat	42
De economische politiek van Willem I	55
Conclusie	58
HOOFDSTUK 2 <i>Staat van vrijheid, 1830-1913</i>	61
Crisis, elitisme en het einde van de landsbeurzen	61
De liberalen en de markt	74
Groei en kwaliteit in het lager onderwijs	84
Rijksbeurs en Schoolstrijd	93
Conclusie	101
HOOFDSTUK 3 <i>Staat van bemiddeling, 1874-1940</i>	103
Scheuren in de standenmaatschappij	103
De doorbraak van een grootschalig beurzenbeleid	121
Balanceren tussen wil en vermogen	130
Conclusie	139
HOOFDSTUK 4 <i>Staat van bezetting, 1940-1945</i>	141
Conclusie	151

HOOFDSTUK 5 <i>Staat van modernisering en behoud, 1945-1966</i>	153
Studiefinanciering als inkomenspolitiek	153
Omstreden beleid	172
Conclusie	183
HOOFDSTUK 6 <i>Staat van ambitie en onmacht, 1967-1987</i>	185
De commissie-Andriessen	185
Het plan-Klein, 1973-1977	191
Het plan-Pais, 1977-1981	203
Het 'plan-Van Kemenade', 1981-1983	209
Een 'coup' van Sociale Zaken	221
Invoering en uitvoering in een snelkookpan	225
Conclusie	231
HOOFDSTUK 7 <i>Staat van aanpassing, 1988-2015</i>	237
De strijd om het stelsel van 1986	237
Een lange weg van kleine stappen	244
Naar een nieuw stelsel?	254
Conclusie	259
<i>Conclusies</i>	263
<i>Dankwoord</i>	275
<i>Noten</i>	277
<i>Bronnen</i>	323
<i>Summary</i>	341
<i>Personenregister</i>	345
<i>Curriculum vitae</i>	352